

*Марко Мијатовић**

ПОЛИТИЧКО ПРЕДСТАВЉАЊЕ СРБА У ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Сажетак

Овај рад приказује нормативне претпоставке за политичко представљање Срба у Федерацији Босне и Херцеговине, као и реално стање те представљености. Примењени нормативни модел базиран је на националној заступљености три конститутивна народа – Срба, Бошњака и Хрвата, према резултату последњег предратног пописа становништва из 1991. године – са циљем да се не прихвате последице насилног протеривања становништва током ратних сукоба од 1992. до 1995. године. У пракси, овај, у суштини праведни, принцип ствара проблеме у представљању, јер припадника одређених народа, у конкретном случају српског, у Федерацији Босне и Херцеговине нема у оноликом уделу како је то било 1991. године, што доводи до ситуације да су Срби у Федерацији Босне и Херцеговине, осим у највишим политичким форумима - Скупштини и Влади Федерације БиХ- представљени у мањој мери у односу на удео у становништву који су чинили 1991. године и истовремено готово једнако представљени у односу на актуелне процене њиховог броја у овом босанскохерцеговачком ентитету.

Кључне речи: Срби, политичко представљање, Босна и Херцеговина, Федерација Босне и Херцеговине.

* Магистар политичких наука

ОТВОРЕНА ПИТАЊА ПОЛИТИЧКОГ СИСТЕМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Ратни сукоб у Босни и Херцеговини, који је трајао од 1992. до 1995. године, окончан је Дејтонско-париским споразумом који је предвидео постојање два ентитета, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Накнадним решењем из 2000. године на територији оба ентитета, у границама предратне општине Брчко, створена је посебна управна целина – Дистрикт Брчко, као заједничка својина два ентитета, односно као „јединица локалне самоуправе под суверенитетом Босне и Херцеговине“¹⁾. Поред три конститутивна народа, српског, бошњачког и хрватског, у БиХ живе и припадници националних мањина.²⁾

Српски народ, као конститутивни народ, заступљен је у свим нивоима власти у Босни и Херцеговини. Српски народ из Републике Српске даје једног од три члана Председништва Босне и Херцеговине. Српске политичке странке из Републике Српске, такође, на паритетном принципу, дају своје представнике у Савету министара, као извршном телу на нивоу Босне и Херцеговине. Српске политичке странке у Републици Српској врше власт у Републици Српској, како на централном, тако и на локалном нивоу, а представници Срба из политичких странака из Републике Српске, али и из странака из Федерације Босне и Херцеговине улазе у састав Владе Федерације Босне и Херцеговине, док српски народ има једног потпредседника Федерације Босне и Херцеговине.

Након општих избора у Босни и Херцеговини одржаних у октобру 2010. године дошло је до дуготрајне политичке кризе која је, пре свега, била повезана са немогућношћу постизања договора водећих бошњачких и хрватских политичких партија око формирања власти у ентитету Федерација Босне и Херцеговине. Коначан договор око формирања власти на централном нивоу Босне и Херцеговине постигнут је тек у у децембру 2011, четрнаест месеци од одржавања избора, а нови сазив Савета министара Босне и Херцеговине формиран је у фебруару 2012. године. По постигнутом

- 1) Адемковић Недим: „Дистрикт Брчко, јединица локалне самоуправе под суверенитетом Босне и Херцеговине“, у: Адемковић Недим, Јосиф Марко, Марковић Горан: *Уставно право Босне и Херцеговине*, Фондација Конрад Аденауер, Сарајево, 2012, стр. 315.
- 2) Статус националне мањине у БиХ имају припадници 13 националних заједница: Албанци, Црногорци, Чеси, Италијани, Јевреји, Мађари, Македонци, Немци, Пољаци, Роми, Румуни, Руси, Русини, Словаци, Словенци, Турци и Украјинци.

договору, Хрвати су у њему имали три члана (председавајућег и два министра), Срби три члана и Бошњаци четири члана. Савет министара Босне и Херцеговине чинили су представници водећих српских партија (Савез независних социјалдемократа и Српска демократска странка), бошњачких партија (Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине и Странка демократске акције) и хрватских партија (Хрватска демократска заједница Босне и Херцеговине и Хрватска демократска заједница 1990). У Федерацији Босне и Херцеговине је, пак, у марту 2011. године формирана владајућа коалиција коју су сачињавале бошњачке партије Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине и Странка демократске акције, хрватска партија Хрватска странка права Босне и Херцеговине и странка која инсистира на наднационалном карактеру – Народна странка „Радам за бољитак“. Власт је формирана без, према резултатима са општинских избора у октобру 2010. године, водећих партија босанскохерцеговачких Хрвата, Хрватске демократске заједнице Босне и Херцеговине и Хрватске демократске заједнице 1990, што је био извор латентне политичке кризе у овом ентитету у БиХ. У другом ентитету, у Републици Српској, недуго након одржавања избора 2010. године формирана је влада Савеза независних социјалдемократа, Социјалистичке партије Републике Српске и Демократског народног савеза.

Сходно јакој политичкој динамици у Босни и Херцеговини, коалиција бошњачких партија Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине и Странке демократске акције раскинута је у јулу 2012. године, а успостављено је ново политичко партнерство између Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине и Савеза за бољу будућност Босне и Херцеговине. У складу са тим промењен је састав коалиције на националном нивоу средином 2012. године, тако што је из ње искључена Странка демократске акције, а укључен Савез за бољу будућност Босне и Херцеговине, али до реконструкције власти није дошло на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, услед опструкције Странке демократске акције, којој је ишао на руку и сложени начин доношења одлука у Парламенту Федерације Босне и Херцеговине. Током 2013. дошло је измена у саставу Савета министара БиХ, а оне су биле у складу са промењеним односом политичких снага у његовом саставу: на инсистирање Савеза независних социјалдемократа искључена је Српска демократска странка. На почетку 2014. опет је дошло до промена у владајућој коалицији, у њеном бошњачком делу, па је на ини-

цијативу Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине из ње искључен Савез за бољу будућност Босне и Херцеговине. Та политичка криза потрајала је и до одржавања општинских избора у земљи, у октобру 2014. године.

Политичке прилике у Босни и Херцеговини су оптерећене низом политичких питања чије је решавање отежано, између осталог, компликованим политичким системом и сложеним принципом одлучивања. Приметно је да не постоји сегмент који није оптерећен начином функционисања, а неколико питања је изузетно важно у даљем процесу европских и евроатлантских интеграција: примена пресуде Европског суда за људска права „Сејдић и Финци“, питања дефинисања механизма координације у преговорима са Европском унијом, у складу са овлашћењима различитих нивоа власти, као и дефинисање питања државне и војне имовине у Босни и Херцеговини. За Босну и Херцеговину је посебно значајно било и спровођење пописа становништва у октобру 2013. године. Тај подухват је био важан како за будуће планирање развоја земље, тако и за отклањање спекулација о тренутном броју становника, али и националном саставу у Босни и Херцеговини. Парадоксално, 18 година од потписивања Дејтонско-париског мировног споразума није било званичних података о укупном броју становника и националном саставу Босне и Херцеговине и њених ентитета. Први подаци о становништву у 2013. ограничили су се само за укупан број становника у држави, ентитетима и локалним самоуправама. Према тим подацима укупан број становника смањен је са 4 377 033 на 3 791 622 становника, што представља смањење броја становника од 600 000, или око 15%. У ентитету Федерација Босне и Херцеговине живи 2 371 603 становника, у Републици Српској 1 326 991 и у Дистрикту Брчко 93 028 становника.³⁾ Како још увек нису објављене прве процене о националном саставу на основу пописа становништва спроведеног 2013, и даље су остале актуелне само раније појединачне процене да Бошњака у БиХ има око 1 900 000 (49%), Срба око 1 400 000 (36%), Хрвата 486 000 (13%) и осталих око 70 000 (2%),⁴⁾ односно процена професора демографије на Универзитету у Источном Сарајеву Стеве Пашалића, који наводи да у Федерацији Босне и Херцеговине живи 70% Бошњака, 25% Хрвата, Срба 4% и осталих 1%, док у Републици Српској живи

3) Агенција за статистику БиХ, Саопштење, Прелиминарни резултати пописа становништва, домаћинства и станова у БиХ 2013. (доступно на: http://www.bhas.ba/obavjestenja/Preliminarni_rezultati_bos.pdf, приступљено 29. 03. 2014)

4) Нурковић Рахман: *Урбана географија свијета*, Плањак, Тешањ, 2012, стр. 246.

80% Срба, 15% Бошњака, као и 5% Хрвата и припадника националних мањина⁵⁾.

Поред обавеза које Босна и Херцеговина имају на спољно-политичком плану, у односима између два ентитета и даље су актуелна питања која су произашла из Дејтонског мировног споразума, а то су: успостављање прецизне границе међу ентитетима и повратак избеглица. Тако прецизна граница између ентитета, и после 18 година од потписивања Дејтонског мировног споразума, није у потпуности дефинисана, иако је то обавеза проистекла из Анекса ВИИ Дејтонског мировног споразума⁶⁾. Само је питање демаркације линије ентитета обавеза која је актуелизована почетком 2012. године, када је Управа за геодетске послове Републике Српске припремила документацију којом се описује линија ентитета у укупној дужини од 1146 километара, а која је упућена Команди ЕУФОР-а и Штабу НАТО-а, док са друге стране Влада Федерације Босне и Херцеговине преко надлежних институција то није урадила ни по истеку наведеног прописаног рока.⁷⁾ Такође, у Босни и Херцеговини је готово милион особа интерно расељено, иако је у периоду након рата, после 1995. године, забележен повратак 1 100 000 избеглих и интерно расељених лица⁸⁾.

5) Марић Боро: «Провратак Срба; Завршен процес територијалне хомогенизације», *Политика*, 14. 06. 2009, <http://www.politika.rs/rubrike/Tema-nedelje/povratak-srba/BIH-Zavrshen-proces-teritorijalne-homogenizacije.lt.html>

6) “Глобални просторни положај линије разграничења између ентитета дефинисан је путном мапом УНПРОФОР (Унитед Натионс Протекцион Форсес) размјере 1:600 000 (један милиметар на карти ове размере представља 600 метара у природи); нешто прецизнији положај границе дефинисан је на топографским картама размјере 1:50 000 које је израдио Министарство одбране Сједињених Америчких Држава (један милиметар на овој карти је 50 метара у природи); није сачињен опис граничне линије који би значајно повећао квалитет просторне дефиниције положаја граничне линије” Навод у: Глигорић Тихомир, „Повлачење ентитетске линије разграничења Републике Српске по принципу 49% : 51% утврђено Дејтонско-париским мировним споразумом“, у: Кузмановић Рајко, Зуковић Љубомир, Јањић Васкрсија, Мирјанић Драгољуб, Реметић Слободан, Бранковић Драго, Савић Снежана, *Република Српска; двадесет година развоја; достигнућа, изазови, перспективе*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2012, стр. 920.

7) Поред тога што је то обавеза из Дејтонског споразума, решавање питања идентификације граничне линије ентитета, односно граница политичких и катастарских општина, неопходно је и због успостављања статистичких области, области за попис становништва, решавање пореских питања грађана и привредних субјеката, имовинско-правних односа на некретностима, за потребе изградње објеката, односно издавања грађевинских дозвола, за потребе експлоатације шумских богатстава, за изградњу заједничких капиталних објеката и др. Према: Глигорић Тихомир, *наведено дело*, стр. 922–923.

8) У Босни и Херцеговини тренутно још 49 000 породица које потражују обнову имовине ради повратка. Импулс завршетку процеса враћања избеглица, што је процес који треба да се заврши до 2014, према обавези из Анекса ВИИ Дејтонског споразума, дала је

СРБИ У ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Успостављањем ентитета, од пет водећих економских и индустријских центара у Босни и Херцеговини четири је припало Федерацији Босне и Херцеговине (Сарајево, Зеница, Тузла и Мостар), а један је припао Републици Српској (Бања Лука). Историјски посматрано, у Босни и Херцеговини постоје урбане агломерације, око којих су се развијали економски и индустријски капацитети, а на супрот њима налазила су се бројна неурбанизована и неиндустријализована подручја.⁹⁾ Привредни развој Босне и Херцеговине био је заснован на производњи угља и соли, на чему се развијала црна металургија и хемијска индустрија, које су биле, уз производњу електричне енергије, дрвнопрерађивачки и сектор наменске индустрије, водеће гране индустрије, што је Босну и Херцеговину довело на место важног индустријског средишта у социјалистичкој Југославији¹⁰⁾.

Демографски посматрано, ратни сукоби у Босни и Херцеговини довели су до изразитих померања становништва и нарушавања до тада национално хетерогене структуре највећих градова и региона. Упостављени су готово искључиво једнонационални градови и региони, и то углавном по принципу да средине које су уочи рата имале релативну етничку већину једног народа, сада имају изазиту већину тог народа¹¹⁾.

На територији Федерације Босне и Херцеговине према првим резултатима пописа становништва из 2013. на територији од 26 110,5 км² живи укупно 2 371 603 становника. Највећи број

и Међународна донаторска конференција о стамбеном збрињавању избеглица, одржана у Сарајеву, 24. 04. 2012. године, на којој је учествовало готово 50 земаља и око 20 међународних институција и организација и на којој је регистровано 260 000 000 евра у најављеним донацијама за реализацију Регионалног стамбеног програма која ће бити уплаћена у заједнички фонд током петогодишњег периода спровођења, који би имао за циљ пројекат помоћи стамбеном збрињавању 14 000 корисника, односно 5 400 породица у наредних три до четири године. Највећи део средстава биће уложен на подручје Републике Српске, кроз стамбено збрињавање 4 200 породица, и то кроз повратак 1 800 хрватских породица, 1 200 бошњачких интерно расељених породица и 1 200 српских породица бивших носилаца станарског права у Републици Хрватској. У Федерацији Босне и Херцеговине планирано је стамбено збрињавање 1 200 породица. Према прелиминарним проценама за трошкове Регионалног програма стамбеног збрињавања они би требало да износе 584 000 000 евра, од чега би БиХ припало 101 000 000 евра. Од наведених 101 000 000 евра, Европска комисија би требало да обезбеди 88 000 000, а БиХ 13 000 000 евра. Према: Кулага Ведрана: „У ФБиХ се вратило свега осам посто Срба“, *Глас Српске*, Бања Лука, 20. 04. 2012.

9) Нурковић Рахман, *наведено дело*, стр. 85.

10) *Исто*

11) *Исто*, стр. 247.

становника сконцентрисан је у Тузланском кантону (20,15%), а не у кантону у коме се налази главни град Босне и Херцеговине – Кантону Сарајево. Управо је Кантон Сарајево (18,49%) на другом месту по броју становника, а за њим следи Зеничко-добојски кантон (16,24%). Највеће урбане агломерације у Федерацији Босне и Херцеговине су: Сарајево (291 422), Тузла (120 441), Зеница (115 134) и Мостар (113 169).

Табела 1. Број становника по кантонима и главним градовима кантона у Федерацији Босне и Херцеговине, према првим резултатима пописа становништва 2013.

Кантон/главни град	Број становника	Процент од укупног становништва
Унско-сански кантон	299 343	12,62%
Бихаћ	61 186	
Посавски кантон	48 089	2,02%
Орашје	21 584	
Тузлански кантон	477 278	20,12%
Тузла	120 441	
Зеничко-добојски	385 067	16,24%
Зеница	115 134	
Босанско-подрињски кантон	25 336	1,07%
Горажде	22 080	
Средњобосански кантон	273 149	11,52%
Травник	57 543	
Херцеговачко-неретвански кантон	236 278	9,96%
Мостар	113 169	
Западно-херцеговачки кантон	97 893	4,13%
Широки Бријег	29 809	
Кантон Сарајево	438 443	18,49%
Сарајево	291 422	
Кантон 10	90 487	3,82%
Ливно	37 487	

Табела направљена према: Агенција за статистику БиХ, Саопштење, Прелиминарни резултати пописа становништва, домаћинства и станова у БиХ 2013 (доступно на: http://www.bhas.ba/obavjestenja/Preliminarni_rezultati_bos.pdf, приступљено 29. 03. 2014)

У Федерацији Босне и Херцеговине Срби су, према уделу у становништву, изразита мањина и превасходно се ради о старијој популацији у економски слабије развијеним срединама. Демографски пад броја Срба био је највећи у Сарајеву, јер их је у том граду пре рата живело 160 000, а сада се процене њиховог броја крећу од 8 000 до 10 000¹²⁾. Као позитиван пример послератног повратка српског, у рату избеглог, становништва истичу се општине Босанско Грахово, Гламоч и Дрвар (Кантон 10 – Ливно) и Босански Петровац (Унско-сански кантон), где живи око око 17 000 припадника српског народа. У другим срединама, као што је то случај у Високом, Травнику, Бугојну, као и у Коњицу српска заједница присутна је у значајно мањем броју у односу на период пре рата.¹³⁾

УСТАВ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ПОЛИТИЧКО ПРЕДСТАВЉАЊЕ СРБА

Највиши правни акт Федерације Босне и Херцеговине, њен Устав, донет је 1994. године,¹⁴⁾ а доцније је амандиран у неколико наврата. Најзначајније промене наступиле су 2002. године, након уставних промена уведених применом „Бонских овлашћења“ од стране тадашњег Високог представника Волфганга Петрича. Тада је, између осталог, српском народу враћен статус конститутивног народа у Федерацији Босне и Херцеговине, и тада су исти статус у Републици Српској добили Бошњаци и Хрвати. Наведеним уставним променама српски језик је проглашен за службени језик,¹⁵⁾ успостављен и паритет у извршној власти, односно Влади Федерације Босне и Херцеговине, коју би требало да чине осам Бошњака, пет Хрвата и три Србина, уз обавезу да се именују два потпредседника Владе, како би се испоштовао овај паритет¹⁶⁾. Засновани су и принципи заштите од уставних промена, за које је предвиђена сложена процедура, јер амандмане на Устав Федерације Босне и

12) Домазет Жељка: «Од 160 000 Срба у Сарајеву остало 8 000», *Глас Српске*, Бања Лука, 04. 04. 2012. године, http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Drago-Kovac-Od-160000-Srba-u-Sarajevu-ostalo-8000/lat/75082.html (приступљено 20.05.2013)

13) Исто

14) Мујакић И. Мухамед: «Локална самоуправа у Федерацији Босне и Херцеговине», *Хрватска јавна управа*, год. 10 (2010), бр. 4, стр. 1048.

15) Амандман XXIX на Устав ФБиХ, Амандмани XXVII-LIV (Волфганг Петрич), *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 16/02, Сарајево, 28. април 2002. године.

16) Амандман XLIV на Устав Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 16/02, Сарајево, 28. април 2002. године.

Херцеговине може предложити председник Федерације БиХ, уз сагласност два потпредседника Федерације БиХ (председник и два потпредседника ФБиХ морају представљати сва три конститутивна народа), односно подршку већине у Представничком дому Парламента Федерације БиХ или у клубовима бошњачких, хрватских и српских делегата у Дому народа Парламента Федерације БиХ.¹⁷⁾

Модел политичког представљања настојао је да обезбеди равноправност у репрезентовању свих етничких група и он се у највећој мери заснива на пропорционалности из пописа спроведеног 1991. године, са циљем да се не прихвате последице насилног пресељавања становништва. Отуда и обавеза пропорционалног представљања конститутивних народа на нивоу ентитета, кантона, општина и градова. Овај модел пропорционалне заступљености у свим органима власти и у судовима требало би да важи док се не реализује Анекс VII Дејтонско-париског мировног споразума који је везан за враћање избеглих и прогнаних лица¹⁸⁾.

На основу Амандмана XXXVI на Устав Федерације Босне и Херцеговине¹⁹⁾ формиран је 2006. године Клуб српских посланика у Дому народа Парламента Федерације БиХ, а на основу Правилника о раду Парламента Федерације БиХ Клуб народа се образује „као облик деловања делегата у Дому народа, посебно у припреми седница Дома народа, утврђивању предлога дневног реда и решавања спорова у поступку доношења аката Парламента Федерације БиХ и Дома народа овог Парламента“²⁰⁾.

Амандманске промене Устава Федерације БиХ утицале су на прилагођавање кантоналних устава. Тако је и на кантоналном нивоу, уз Бошњаке и Хрвате, Србима враћен статус конститутивног народа. У кантоналне уставе пренета је и одредба о *равноправној заступљености* конститутивних народа на основу пописа из 1991. до потпуног спровођења Анекса VII Дејтонског мировног споразума, који се односи на повратак избеглица, и у том смислу посебно су, као кључна новина, дефинисане и области формирања парла-

17) Амандман I на Устав Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 16/02, Сарајево, 28. април 2002. године.

18) Амандмани LI и LII, Одлука о изменама и допунама Устава Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 16/02, Сарајево, 28. април 2002. године.

19) Амандман XXXVI на Устав ФБиХ, *Службени лист Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 16/02, Сарајево, 28. април 2002. године.

20) Правилник о раду Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, http://www.parlamentfbih.gov.ba/hrv/dom_naroda/poslovnik/pdf/poslovnik.pdf (приступљено 04. 09. 2013. године).

ментарних клубова конститутивних народа у ентитетским и кантоналним скупштинама. Тако, према одредби Устава Тузланског кантона „најмање један посланик из конститутивног народа може формирати клуб посланика тог народа“²¹⁾.

У Дому народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине води се рачуна о паритету националне заступљености три конститутивна народа (Срба, Бошњака и Хрвата) и националних мањина. У мандатном периоду 2010–2014, након општих избора одржаних 03. 10. 2010. године, заступљено је по 17 посланика из редова конститутивних народа, и осам посланика из реда националних мањина. Ови посланици, сходно закону, бирају се у кантоналним скупштинама Федерације Босне и Херцеговине, према паритету националне заступљености у Федерацији Босне и Херцеговине, односно још увек важећег принципа пропорционалности на основу резултата пописа одржаног 1991. године.

Табела 2. Расподела мандата по кантонима у складу са Уставом Федерације Босне и Херцеговине за Дом народа у Парламенту Федерације Босне и Херцеговине

Кантон	Укупно	Бошњаци	Хрвати	Срби	Остали
Унско-сански (Бихаћ)	5	2	1	2	0
Посавски (Орашје)	3	1	1	1	0
Тузлански	9	4	1	2	2
Зеничко-добојски	8	3	2	2	1
Босанско-подрињски (Горажде)	3	1	1	1	0
Средњобосански (Травник)	6	1	3	1	1
Херцеговачко-неретвански (Мостар)	6	1	3	1	1
Западнохерцеговачки (Широки Бријег)	4	1	2	1	0
Кантон Сарајево	10	2	1	5	2
Кантон 10 (Ливно)	4	1	2	1	0

Табела преузета из: Терзић Алмир: „СДП већина у српском, СДА већина у бошњачком клубу“, Ослобођење, 10. 11. 2010. година 67, стр. 6–7; <http://sr.scribd.com/doc/41882256/Oslobo%C4%91enje-broj-22944-10-11-2010> (приступљено 20. 05. 2013).

21) Члан 19а Устава Тузланског кантона у: Ранчић Хазим, Смајовић Ахмет, Хасанагић Ениса: Устав Тузланског кантона, неслужбени, пречишћен текст, Служба Скупштине Тузланског кантона, септембар 2005. године; <http://www.skupstinatk.kim.ba/b/s/ustavTK.pdf> (приступљено 09. 09. 2013)

Од 17 српских посланика у Дому народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, које бирају кантоналне скупштине, према подацима из марта 2014. године, из реда Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине било је осам, Савеза независних социјалдемократа три, Либерално-демократске странке Босне и Херцеговине један, Наше странке један, Хрватске демократске зајединце Босне и Херцеговине један, Хрватске демократске уније БиХ један и два самостална делегата²²⁾.

Поред кантоналних устава, Статут Града Сарајева веома прецизно дефинише начин представљања конститутивних народа у Скупштини града (Градском вијећу) Сарајева, као индиректно изабраном органу, кога чине делегирани одборници (вијећници) општинских скупштина (вијећа) четири општине Града Сарајева: Стари град, Центар, Ново Сарајево и Нови град. У самој процедури избора одборника Скупштине Града Сарајева свака заступљена странка или коалиција, независни већници или групе општинских већника имају право да кандидују листе за избор у Градско вијеће²³⁾, али и обавезу да предложи најмање по једног припадника из реда свих конститутивних народа²⁴⁾.

Статутом Града Сарајева предвиђено је „уступање места у складу са равномерном заступљеношћу конститутивних народа“²⁵⁾, па су тако странке/коалиције у Општинским већима обавезне да, уколико на својим кандидатским листама немају представника одређеног народа, формирају допунске кандидатске листе²⁶⁾. Уколико то није изводљиво, предвиђа се и могућност да буде изабран кандидат одређеног конститутивног народа из друге странке, у редоследу по изборном резултату. Када ни то није могуће унутар странака које су заступљене у Општинском већу предвиђа се чак могућност да се представник одређеног народа изабере са листе ванпарламентарних странака поређаних по изборном резултату, кроз институцију „квалификованог кандидата“²⁷⁾.

Такође, Статут предвиђа да Градско веће Сарајева има председавајућег и два његова заменика, а да ова три функционера не

22) Интернет презентација Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, http://www.parlamentfbih.gov.ba/bos/dom_naroda/organizacija/klubovi.html (приступљено 27. 03. 2014).

23) Члан 23.2. Статута Града Сарајева

24) Члан 23.4. Статута Града Сарајева

25) Члан 24.13. Статута Града Сарајева

26) Члан 25.2. Статута Града Сарајева

27) Члан 25.3. Статута Града Сарајева

могу бити из реда истог народа²⁸⁾. У Градском већу у питањима од виталног националног интереса одлуке се доносе већином гласова (15 од 28), укључујући по четири гласа из сваког конститутивног народа, и једног из реда националних мањина²⁹⁾. У изузетним случајевима, евентуалне проблеме по питању *националног интереса* решава Комисија састављена од представника сваког конститутивног народа и једног *еминентног судије*, а њих именују три члана Комисије из реда конститутивних народа³⁰⁾.

Градоначелник Града Сарајева има два заменика и они не могу бити из реда истог народа,³¹⁾ док је у градској управи гарантована минимална затупљеност конститутивних народа у учешћу од 15% и 20%.³²⁾

У марту 2013. године Скупштину Града Сарајева чинило је осам већника Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине, шест из Странке демократске акције, четири из Савеза за бољу будућност Босне и Херцеговине, по три из Социјалдемократске уније Босне и Херцеговине и Наше странке, два из Странке за Босну и Херцеговину и по један из Босанске странке и Независне листе за мој град. Национални паритет у градској скупштини је задржан, па је тако у њој девет Бошњака, седам Хрвата и шест Срба (четири из Социјалдемократске партије Босне и Херцеговине и по један из Социјалдемократске уније Босне и Херцеговине и Странке демократске акције) као и шест представника националних мањина³³⁾.

У погледу партиципације на локалним изборима, одржаним у октобру 2008. године, у осталим срединама Федерације Босне и Херцеговине ван Сарајева, ниједан Србин није био кандидован на изборним листама за општинске скупштине у Посавском и Западнохерцеговачком кантону, док у општинама Средњобосанског кантона, иако је било српских кандидата, ниједан од њих није изабран у општинске скупштине³⁴⁾. У мандатном периоду 2008–2012. у

28) Члан 28.5. *Статута Града Сарајева*

29) Члан 36.1. *Статута Града Сарајева*

30) Члан 36.4. *Статута Града Сарајева*

31) Члан 41.2. *Статута Града Сарајева*

32) Члан 49.2. *Статута Града Сарајева*

33) Терзић А.: «Ново градско вијеће почетком марта», *Ослобођење*, Сарајево, 22. 02. 2013, стр. 30.

34) Видаковић Миладин (за издавача): *Девета извештајно-изборна скупштина Српског грађанског вијећа – Покрет за равноправност у Босни и Херцеговини*, Српско грађанско вијеће – Покрет за равноправност, Сарајево, 02. 06. 2010, стр. 66.

састав општинских скупштина ушло је 19 Срба у Унско-санском кантону, пет у Тузланском, чест у Зеничко-добојском, један у Босанско-подрињском, пет у Херцеговачко-неретванском, 15 у Кантону Сарајево, и 34 у Кантону 10 (Ливно)³⁵⁾. Срби су у мандатном периоду 2008–2012. били председници Општинских већа Тузле, Зенице, Олова, Завидовића, Новог Сарајева, Вогошће, Босанске Крупе. Срби имају свог заменика градоначелника Сарајева, и заменика председавајућег Градског већа Сарајева и Мостара, заменике председника Скупштине Кантона Сарајево, Зеничко-добојског, Унско-санског и Херцеговачко-неретванског кантона, као и Кантона 10³⁶⁾.

На изборима у Федерацији Босне и Херцеговине учествују и политичке партије из Републике Српске, па тако на локалним изборима у октобру 2012. године кандидују своје листе у значајном броју локалних самоуправа. У том правцу најдаље је отишао Савез независних социјалдемократа, кандидујући на локалним изборима 2012. године своје листе у 23 општине Федерације Босне и Херцеговине, и то у: Тузли, Лукавцу, Калесији, Сапни, Травнику, Коњицу, Купресу, Маглају, Санском мосту, Дрвару, Босанском Грахову, Гламочу, Босанском Петровцу, Босанској Крупи, Оцаку, Градачцу, Чапљини, Равном, Фочи – Устиколини, као и у општинама Сарајева: Стари град, Центар, Нови Град, Ново Сарајево и Илица. Социјалистичка партија Републике Српске је имала своје кандидате за одборнике у општинама Босански Петровац, Босанско Грахово и Гламоч. Демократски народни савез има своје кандидате у Дрвару и Гламочу. Српска демократска странка има своје кандидате у Живиницама, Гламочу, Сарајево – Центар, Сарајево – Нови град и Илица. Партија демократског прогреса има своју листу у Гламочу, а Демократска партија у Босанском Грахову, док Српска напредна странка Републике Српске има своју листу у општини Босанско Грахово. У вези са кандидатима за председнике општина, Савез независних социјалдемократа имао кандидате у четири општине (Босански Петровац, Босанско Грахово, Дрвар, Гламоч), Политичка организација „Завичајни социјалдемократи Миле Марчета“ имаја своје кандидате у општинама Дрвар, Босанско Грахово и Гламоч, Социјалистичка партија Републике Српске (Босански Петровац и Гламоч), Демократски народни савез у Дрвару и Гламочу, Политичка организација „Завичајни социјалдеморкати“ (Дрвар и

35) Исто

36) Исто

Гламоц) и Српска напредна странка Републике Српске у Босанском Грахову³⁷⁾.

Поред политичког организовања, у Федерацији Босне и Херцеговине постоје и други видови организовања Срба. Значајно је деловање Српске православне цркве, као и невладиних организација. Деловање Српске православне цркве је посебно значајно у Федерацији БиХ. На територији Федерације БиХ делује Српска православна црква и то кроз Митрополију Дабробосанску, са седиштем у Сарајеву, Зворничко-тузланску, са седиштем у Бијелини, Захумско-херцеговачку и Приморску, са седиштем у Мостару и Бињаћко-петровачку, са седиштем у Босанском Петровцу. Од невладиних организација и културних друштава Срба у Федерацији Босне и Херцеговине делују: неваљина организација Српско грађанско вијеће – Покрет за равноправност, Српско културно и просветно друштво „Просвјета“, Демократска иницијатива сарајевских Срба и Српска хуманитарна организација „Добротвор“ из Сарајева.

Српско грађанско вијеће – Покрет за равноправност основан је током рата, 1994. године у Сарајеву, са циљем „остваривања уставне равноправности народа на целом простору БиХ, повратка избеглица и расељених лица уз остваривње претпоставки за одрживи повратак, заштите основних људских права и слобода, промоције вредности заједничког живота и обнове међуетничког поверења, развоја културних институција српског народа и стварања услова за верски живот српског народа у Федерацији Босне и Херцеговине“.³⁸⁾ Подружнице Српског грађанског вијећа постоје у неколико десетина општина Федерације Босне и Херцеговине и то у Кантону Сарајево (у општинама Сарајево – Центар, Ново Сарајево, Нови Град, Илиџа, Хаџићи, Вогошћа и Илијаш – Средње), у Тузланском кантону (у општинама Тузла, Лукавац, Живинице, Градачац, Калесија, Грачаница, Сребреник и Сапна), у Унско-санском кантону (у општинама Бињаћ, Босански Петровац и Велика Кладуша – Босанска Бојна), као и у Зеничко-добојском кантону (у општинама Зеница, Вареш, Високо, Какањ, Завидовићи, Олово и Маглај – Боџиња).³⁹⁾

37) Централна изборна комисија Босне и Херцеговине, Оверене кандидатске листе за учешће на локалним изборима који се одржавају 07. октобра 2012. године, прилог објављен у *Дневном листу*, Мостар, 21. 08. 2012.

38) Видаковић Миладин (за издавача): *Девета извештајно-изборна скупштина Српског грађанског вијећа – Покрет за равноправност у Босни и Херцеговини*, Српско грађанско вијеће-Покрет за равноправност, Сарајево, 02. 06. 2010, стр. 95.

39) *Исто*.

Српско културно и просвјетно друштва „Просвјета“, са седиштем у Сарајеву, основано је 1902. као „Друштво за помагање Срба ђака из Босне и Херцеговине, који уче у средњијем или у великијем школама Босне и Херцеговине и Аустро-угарске монархије“ са циљем очувања српске културе и идентитета у БиХ. За време социјалистичке Југославије, од 1949. године, њен рад је забрањен, да би њен рад био обновљен у јуну 1990. године у Сарајеву. Са поновним оснивањем подружница на територији данашње Федерације БиХ почело се још ратних 1993. у Сарајеву⁴⁰⁾ и 1994. године Мостару, о чему један од њених оснивача у Мостару говори: „Просвјета је обновила свој рад као својеврстан свједок како се кроз бурна времена таложила и бистрила српска духовна мисао, упркос вјетрометној судбини, која је често пријетила да је потпуно затре и заборави.“⁴¹⁾

Представљање које је још увек ближе садашњем уделу броја Срба у Федерацији Босне и Херцеговине, према наведеној изнетој процени, а не пројектованом идеалу, јасно је видљиво и у осталим институцијама ентитета Федерације Босне и Херцеговине. У јавним установама Федерације Босне и Херцеговине заступљеност Срба је била следећа: у јавним заводима 6,11%, у управним одборима јавних завода 10,2%, у јавним предузећима 76 од 5 358 (1,41%), у свим федералним министарствима 137 од 2 238 (6,12%), у Министарству унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине 86 од 1 154 (7,36%), у службама Парламента ФБиХ три од 48 (6,3%), два помоћника министра од 58 (3,45%), те три од 53 руководиоца сектора у министарствима Владе БиХ (5,67%). Према подацима Агенције за државну службу БиХ на дан 07. 03. 2012, у општинским органима Федерације БиХ запослено је укупно 2144 службеника, од тога 1506 Бошњака (70,25%), 478 Хрвата (22,29%), 97 Срба (4,52%) и 63 (2,94%) припадника националних мањина⁴²⁾. Према подацима за четири кантона (Тузлански, Средњемобосански, Унско-сански и Зеничко-добојски), по броју запослених Срба у локалним општинским администрацијама на првом месту

40) СПКД Просвјета – период од 1993 до данас, ”Ослањајући се на традицију прошлости, пловимо у свијетлу будућност” (доступно на: http://www.prosvjeta.com.ba/prosvjeta/bosanski/o_nama/period1993_danas.html, приступљено 29.03.2014.)

41) Пејановић Рагко: *Рад Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета“ Мостар 1995–2010*, СПКД Просвјета, Мостар, 2011, стр. 19.

42) Омерагић Данијел: *Како нацртати тигрову кожу, Ослобођење*, Сарајево, 10. 03. 2012, стр. 30.

је општина Босански Петровац (седам од 40 запослених, 17,50%), а потом следи Тузла (28 од 386 запослених, 6,%), Кисељак (три од 52, односно 5,77%) и Витез (три од 67, односно 4,48%). Од већих места која су обухваћена овим подацима, у Бихаћу је у општинској управи запослено шест Срба од укупно 231 (2,60%), у Зеници 13 од 309 (4,21%), у Бугојну три од 98 (3,06%) и Травнику четири од 107 (3,74%). Без представника српског народа су управе у општинама Бужим и Кључ (Унско-сански кантон), Бреза, Олово, Добој – Југ и Усора (Зеничко-добојски), Доњи Вакуф и Фојница (Средњобосански кантон), Добој – Исток, Кладањ и Теочак (Тузлански кантон).

Табела 3. Број запослених Срба у органима управе у општинама Унско-санског, Зеничко-добојског, Средњобосанског и Тузланског кантона

Кантон	Укупан број упослених у органима општинске управе	Број запослених Срба	Процент запослених Срба
Унско-сански кантон			
Бихаћ	231	6	2,60%
Цазин	131	1	0,76%
Бужим	48	0	0,00%
Велика Кладуша	114	1	0,88%
Босанска Крупа	94	2	2,13%
Сански Мост	Недостају подаци		
Кључ	68	0	0,00%
Босански Петровац	40	7	17,50%
Зеничко-добојски кантон			
Бреза	49	0	0,00%
Какањ	117	3	2,56%
Маглај	79	2	2,53%
Тешањ	97	1	1,03%
Вареш	65	3	4,62%
Високо	108	3	2,78%
Завидовићи	112	2	1,79%
Зеница	309	13	4,21%

Жепче	74	2	2,70%
Олово	43	0	0,00%
Добој – Југ	24	0	0,00%
Усора	22	0	0,00%
Средњобосански кантон			
Бугојно	98	3	3,06%
Бусовача	52	2	3,85%
Доњи Вакуф	40	0	0,00%
Фојница	36	0	0,00%
Горњи Вакуф – Ускопље	54	1	1,85%
Јајце	115	4	3,48%
Кисељак	52	3	5,77%
Крешево	30	1	3,33%
Травник	107	4	3,74%
Витез	67	3	4,48%
Нови Травник	65	1	1,54%
Тузлански кантон			
Тузла	386	28	6,00%
Лукавац	165	2	1,16%
Грачаница	112	1	0,86%
Градачац	100	0	0,00%
Живинице	129	1	0,71%
Сребреник	109	2	1,76%
Бановићи	116	2	1,53%
Калесија	84	1	1,17%
Добој – Исток	32	0	0,00%
Кладањ	60	0	0,00%
Теочак	23	0	0,00%
Челић	Нема података		
Сапна	40	2	4,76%

Табела преузета из: Омерагић Данијел: *Како нацртати тигрову кожу*, Ослобођење, Сарајево, 10. 03. 2012, стр. 28–31.

ЛИТЕРАТУРА:

- Адемовић Недим: „Дистрикт Брчко, јединица локалне самоуправе под суверенитетом Босне и Херцеговине“, у: Адемовић Недим, Јосеф Марко, Марковић Горан: *Уставно право Босне и Херцеговине*, Фондација Конрад Аденауер, Сарајево, 2012.
- Агенција за статистику БиХ, Саопштење, *Прелиминарни резултати пописа становништва, домаћинства и станова у БиХ 2013*; доступно на: http://www.bhas.ba/obavjestenja/Preliminarni_rezultati_bos.pdf (приступљено 29.03.2014)
- Амандмани XXVII-LIV (Волфганг Петрич), *Службене новине ФБиХ*, бр. 16/02, 28. април 2002.
- *БиХ у бројевима*, Агенција за статистику БиХ, Сарајево, 2012. године, http://www.bhas.ba/tematskibilteni/ВН_u_brojkaма_hr.pdf, приступљено 09. 09. 2013. године)
- Видаковић Миладин (за издавача): *Српско грађанско вијеће Покрет за равноправност у Босни и Херцеговини*, управни одбор, Девета извештајно-изборна скупштина СГВ-ПР у БиХ, Сарајево, 01. 06. 2010.
- Централна изборна комисија Босне и Херцеговине, „Оверене кандидатске листе за учешће на локалним изборима који се одржавају 07. октобра 2012. године“, *Дневни лист*, Мостар, 21. 08. 2012.
- Домазет Жељка: „Од 160 000 Срба у Сарајеву остало 8 000“, *Глас Српске*, Бања Лука, 04. 04. 2012; http://www.glassrpske.com/novosti/vijesti_dana/Drago-Kovac-Od-160000-Srba-u-Sarajevu-ostalo-8000/lat/75082.html (приступљено 20. 05. 2013)
- Кулага Ведрана: „У ФБиХ се вратило свега осам посто Срба“, *Глас Српске*, Бања Лука, 20. 04. 2012.
- Кузмановић Рајко, Зуковић Љубомир, Јањић Васкрсија, Мирјанић Драгољуб, Реметић Слободан, Бранковић Драго, Савић Снежана, *Република Српска; двадесет година развоја; достигнућа, изазови, перспективе*, Академија наука и уметности Републике Српске, Бања Лука, 2012.
- Марић Боро: „Провратак Срба; Завршен процес територијалне хомогенизације“, *Политика*, 14. 06. 2009,
- <http://www.politika.rs/tubrike/Tema-nedelje/povratak-srba/BiH-Zavrshen-proces-teritorijalne-homogenizacije.lt.html> (приступљено 09. 09. 2013)
- Мујакић И. Мухамед: „Локална самоуправа у Федерацији Босне и Херцеговине“, *Хрватска јавна управа*, год. 10 (2010), бр. 4, стр. 1045–1058
- Нурковић Рахман: *Урбана географија свијета*, Плањак, Тешањ, 2012.

- Омерагић Данијел: “Како нацртати тигрову кожу“, *Ослобођење*, Сарајево, 10.03.2012. године, стр. 28–31
- Пејановић Ратко: *Рад Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета“ Мостар 1995–2010*, Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“, Мостар, 2011.
- Ранчић Хазим, Смајовић Ахмет, Хасанагић Ениса: *Устав Тузланског кантона, неслужбени, пречишћен текст*, Служба Скупштине Тузланског кантона, септембар 2005. године; <http://www.skupstinatk.kim.ba/b/s/ustavTK.pdf> (приступљено 09. 09. 2013)
- Статут Града Сарајево, пречишћен текст, *Службене новине Кантона Сарајево*, бр. 34/08, доступно на: <http://www.sarajevo.ba/ba/files/statut%20grada%20sarajevo.pdf> (приступљено 09. 09. 2013)
- Терзић А.: „Ново Градско вијеће почетком марта“, *Ослобођење*, 22. 02. 2013, стр. 30.
- Терзић Алмир: „СДП већина у српском, СДА већина у бошњачком клубу“, *Ослобођење*, 10. 11. 2010. године; <http://sr.scribd.com/doc/41882256/Oslobo%С4%91enje-broj-22944-10-11-2010> (приступљено 20. 05. 2013)
- *СПКД Просвјета – период од 1993 до данас, ”Ослањајући се на традицију прошлости, пловимо у свијетлу будућност”*,
- (доступно на: http://www.prosvjeta.com.ba/prosvjeta/bosanski/o_nama/period1993_danas.html, приступљено 29.03.2014.)
- Устав Федерације Босне и Херцеговине, доступно на: (http://www.parlamentfbih.gov.ba/bos/parlament/o_parlamentu/ustavfbih.html, приступљено 09. 09. 2013)

Marko R. Mijatovic

POLITICAL REPRESENTATION OF SERBS IN FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Resume

Normatively speaking, but within the domain of political practice as well, there is a constitutional liability of political representation of the Serbs in the Federation of Bosnia & Herzegovina as one of three constituent peoples. The very model of political representation has its grounds in the parity between the constituent peoples, based on the results of the last pre-war census held in 1991. The Serbs, among other things, have a seat of the Vice President of the Federation of Bosnia & Herzegovina, Deputy Chair-

man of the House of Representatives of the Parliament in the Federation of Bosnia & Herzegovina, their own club in the House of Peoples of the Parliament in the Federation of Bosnia & Herzegovina, as well as right to representation in the Government of the Federation of Bosnia & Herzegovina.

In this context, the constitutional amendments implemented in Bosnia & Herzegovina in 2002 were of particular significance, when the Serbs regained the status of a constituent people in the Federation of Bosnia & Herzegovina. Also, these constitutional amendments had their reflection in the adjustment of cantonal constitutions as well as the Statute of the capital Sarajevo, among other things. In light of war events, the number of the Serbs in the Federation of Bosnia & Herzegovina reduced rapidly. The return of the Serbs to the areas of the Federation of Bosnia & Herzegovina was of various intensity, reaching large scales in the post-war period only in the area of Canton 10 – Livno and a part of Una-Sana Canton, whereas other areas and larger cities remained almost completely unpopulated by them. All of this led to the fact that the Serbs were to a lesser degree represented in the political and other institutions of the Federation of Bosnia & Herzegovina (entity and local administration, cantonal authorities, local self-governments), except for the highest political forums – one of two Vice Presidents of the Federation of Bosnia & Herzegovina, Deputy Chairman of the House of Representatives of the Parliament in the Federation of Bosnia & Herzegovina, the Club of Serb Delegates in the House of Peoples of the Federation of Bosnia & Herzegovina, Government of the Federation of Bosnia & Herzegovina, when compared to their share in population according to the results of the last pre-war census in 1991. At the same time, they were represented in these institutions in accordance with the present estimates of their proportional share in the population of this entity in Bosnia & Herzegovina.

Serbian parties, which primarily act in the Republika Srpska, are involved in the political life of the Federation of Bosnia & Herzegovina, but the Serbs are also involved in the activities of the political parties from the Federation of Bosnia & Herzegovina, most of all the Social Democratic Party of Bosnia & Herzegovina. Beside political organization in the Federation of Bosnia & Herzegovina, activities of the Serbian culture and charity institutions, non-governmental organizations, as well as Serbian Orthodox Church play an important part.

Keywords: Serbs, political representation, Bosnia and Herzegovina, Federation of Bosnia and Herzegovina.

Овај рад је примљен 23. јануара 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. марта 2015. године.